

Õiemets, Jüri (1956-1993). Jüri Õiemets sündis 28. augustil 1956. Lõpetas 1976 Tallinna Polütehnikumi elektronarvutusmasinate ja -seadmete erialal.

- Õiemets jäi õpitud ametile pikaks ajaks truuks ning kui perestroika tuultes moodustati Tallinna Elamute Valitsuse juurde väikeettevõtte EVET, mille põhikirjaline tegevus oli programmpakettide väljatöötamine, oli loogiline, et seda asub vedama juba aastaid arvutitega tegeleval Jüri Õiemetsel. EVET registreeriti Tallinna linnavalitsuses 1. augustil 1988 ning tegu oli sõna otseses mõttes arvutikeskusega.

- Oma põhikirjalise tegevuse juurde ei jäänud ei EVET ega ka selle juht kuigi pikalt pidama. Saatuslikuks kujunesid kunagise riigivanema Jaan Tõnissoni poja Heldur Tõnissoni (sündinud 25.06.1912) emissarina 1989. aastal Eestisse maad kuulama tulnud Tõnis Tõnisson (sündinud 29.08.1932) külaskäigud Tallinna. Jaan oli Tõnisele vanaisa ja Heldur isa Ilmari vend. Veel praegugi Šveitsis ning ajuti ka Lichtensteinis elav vanahärra Heldur ei ole pärast 1943. aasta märtsi, mil ta siit paadiga Soome kaudu Rootsi põgenes, oma jalga enam Maarjamaale tõstnud. Põhjuseks ammused, veel enne 1940. aasta riigipööret Eestis asetleidnud sündmused, mille käigus president Konstantin Päts oli tema isa Jaan Tõnisson elu sisuliselt maiseks põrguks muutnud.

- Tõnis Tõnisson ja tema onu Helduri äripartner Rein Luik otsisid Eestist esialgu arvuti- ja tehnoloogiaalaseid kontakte. Kohtuti siinse Küberneetika Instituudi esindajate kui ka muude samal alal tegutsevate ringkondadega. Nende kohtumiste tulemusena sündinud tegemistest teeb Eesti Majanduslugu juttu siis, kui me võtame lähema vaatluse alla Heldur Tõnissoni äritegevuse Eestis. Antud juhul on aga oluline see, et Tõnis Tõnisson kohtus Tallinnas teiste seas ka Jüri Õiemetsaga. Ning kui Heldur Tõnissonil tekkis mõte kasutada Eestit metalliäri vahepostina, oli oma mees eest võtta. Nii polegi midagi imestada, et kui 1. märtsil 1990 registreeriti Tallinnas ühiseettevõtte Avantek, kus 50-protsendiline osalus kuulus Heldur Tõnissoni firmale Frankenburg Est ja 40 protsenti siinsele vanametalli monopolistidele Vtortšermet, siis 10 protsenti Avantekist oli Õiemetsa juhitud EVETi omandis. Õiemetsast sai ka Avantek JV esimene juhatuse esimees, kes palkas ettevõtte tegevjuhiks Robert Lepikson. Ehkki hiljem püüti jätta muljet, et Lepikson valiti välja korraldatud konkursi tulemusena, sai tegelikult otsustavaks hoopis asjaolu, et teda oli soovitanud ralliaegadest tuttav Leho Siimsen, Jüri Õiemetsa abikaasa klassivend. Lepiksoni auks tuleb mõistagi öelda, et tema näol oli tegemist väga tugeva isiksuse ja juhiga.

- “Lepiksoni jõulisus paistis kandvat head vilja,” kirjutab Postimehe toonane peatoimetaja Mart Kadastik 1994. aasta veebruaris avaldatud pikemas kirjutistesarjas. Kirjutiste faktoloogia pärines siis juba Postimehe omanikuseisuses oleva Heldur Tõnissoni enda käest ning artiklite sari oli mõeldud omamoodi vastulöögiks Eesti Ekspressis 1993. aasta augustis ilmunud kirjutiste seeriale, milles Hans H. Luik lahkas pikemalt Heldur Tõnissoni äritegevust, tuginedes omakorda Robert Lepiksoni käest saadud andmetele. Tõnissoni ja Lepiksoni teed olid läinud lahku juba 1992. aastal - kui veel kevadel oli Lepikson Avanteki juht, siis sama aasta suve lõpus juba riigile kuulunud Eesti Metalliekspordi peadirektor. Kuid jätame selle seiga praegu tähelepanuta ja tsiteerigem uuesti Kadastiku sõnu Postimehest (16.02.1994):

“Vanade elektrimootorite purustamiseks, vase ja raua eraldamiseks osteti metallitöötlusseadmed ja kraanad (investeeringuid 1,6 miljonit USD). Muuga sadamas paiknev metallitöötluskeskus andis tööd rohkem kui 100 inimesele. Töö oli tegijaile tulus.

Robert Lepikson on väitnud, et Avanteki töötajate aasta tulumaksud kokku ületasid Tallinna meditsiinieelarve kulud. See on usutav, eriti kui arvestada dollari ja rubla tookordset kurssi (Avanteki töötajatele maksti tasu valuutas).

1991. aasta sügisel, kui Eesti oli iseseisvunud, süvenes vajadus Avantek senisel kujul likvideerida. Polnud enam mõistlik hoida edasi Vene poole osalust (Vtortšermet oli vahepeal asendunud oma peaorganisatsiooni Moskva kontserniga Sojuzvtormet).

1991. aasta oktoobris saavutasid kõik kolm Avantek JV osanikku kokkuleppe, kuidas jagada likvideeritav firma. Frankenburgile pidi jääma vaske sisaldav toormaterjal Muuga sadamas, tootmisestadmed ja võlad toormaterjali tarnijatele. Teised partnerid, ka Sojuzvtormet, said oma osaluse dollarites. Kokkuleppe aluseks olid Avanteki aruanded toormaterjali hulga ja vasesisalduse kohta.

Plaani järgi pidi Frankenburg oma osa kätte saama Avanteki toorme müügist. Mõni kuu hiljem, kui kokkulepet enam muuta ei saanud, selgus aga, et toormaterjali seis on hoopis teistsugune kui aruannetes kirjas. Vähe sellest, vargad olid tassunud vanametalli laiali lausa kraanade abil. Hoopis süngem oli aruande erinevus tegelikkusest vasesisalduse osas: töötlemata oli jäetud üksnes vasevaene materjal, vaserikkast toormest oli vask ammu juba välja võetud. Seetõttu ei suutnud Avantek enam toota ettenähtud vaske ja tal tekkisid makseraskused toormaterjali tarnijate ees. Plaanitud tulude asemel tulid võlad.”

▪ Kadastik ei ole oma kirjutistesarjas selles osas ilmselt väga täpne olnud. 12. detsembril 1991 registreeriti tõepoolest AS Avantek International, mis võttis senise Avantek JV äri üle. Kuid näiteks 18. märtsil 1992 ilmunud Äripäevas oli Avantek International Lepiksoni algatusel ostnud neli tasulist külge, millest ei jäänud küll mingit muljet, et vanametallist puudust tuntakse. Makstud külgi ilmestavate fotode allkirjad räägivad pigem teist keelt. “Avantek töötleb ühe kuu jooksul ümber 3000 tonni kasutuskõlbmatuid elektrimootoreid ja amortiseerunud kaablit. Toodanguks on 300-500 tonni vaske ning umbes 500 tonni malmi ja 2000 tonni musta vanametalli,” kinnitab ühe foto allkiri. “Täna on Avantek üks maailma suurimaid vanametallist vaske tootvaid firmasid,” ütleb teise foto allkiri. “Tallinnas Uussadamasse sattunud hakkavad silma kümneid tuhandeid tonne kaaluvad vanametallikuhjad,” sõnab kolmanda foto allkiri. “Avantek annab tööd ja maksab head palka 130 tallinlasele,” tõdeb neljas allkiri. Tõsi, samas ilmunud intervjuus Igor Rõtovile kinnitab Lepikson, et vasevarguste laine pole ka Avantekist mööda läinud, ning annab teada 2500 USA dollari suurusest preemiast politsei allüksusele, kes suudab avastada metallijäätmete kokkuostu ja väljaveoga tegeleva kuritegeliku süsteemi.

▪ Pole ilmselt ülearune märkida, et EV Valitsus kehtestas 24. märtsil 1992 ehk siis nädal pärast Avanteki reklaami ilmumist oma määrusega ajutised piirangud metallide Eestisse sisseveo ja Eestist väljaveo kohta. 17. juunil 1992 vastuvõetud EV Valitsus määrus muutis aga vanametalli ja metallijäätmete kokkuostu üleüldse riiklikuks monopoliks, mille tulemusena sündiski Eesti Metalliekspord, mida Lepikson juhtima asus.

▪ Olgu lisatud, et juba mainitud Avantek JV ja Avantek Internationali kõrvale loodi veel kolmaski samanimeline ettevõtte – AS Avantek, mis registreeriti 3. aprillil 1992. Kuid tsiteerigem siinkohal Hans H. Luige kirjutist 20. augustil 1993 ilmunud Eesti Ekspressist: “Tallinna Linnavalitsuses registreeriti AS Avantek, milles pidid oma isiklikud aktsiad saama ka Tõnissonide abilised Eestis ja Venes. Aktsionäride nimekirja kirjutati Frankenburgi

esindajate kõrval nimed Tiit Vasli, Jüri Õiemets, Robert Lepikson, Anatoli Tšernoussov ja Vladimir Fedossejev.

Pettumus, mille osaliseks need mehed said, jääb tõenäoliselt Eesti "idabisnessi" ajalukku. Avantek JV likvideeriti, varad aga anti üle hoopiski mitte ASile Avantek, vaid ASile Avantek International, mida taas täielikult kontrollis maksuvaba Lichtensteini vanahärra. Vene metallikoondis nõustus ühisettevõtte likvideerimisega libedasti ilmselt sellepärast, et selle juhid isiklikult olid registreeritud aktsiaseltsi aktsionärid. Kõik ootasid oma isiklikku osakut. Veel lootsid "töomesilased", et Avantek International on kiire vaheetapp enne "oma" aktsiaseltsi."

- Mainigem metalliteema lõpetuseks, et Tõnissoni metalliäri kolis Tallinna Muuga sadamast Peterburi, kuid Lepikson püüdis koos oma partneritega seda äri tegelikult ka ise püsti panna, milleks registreeriti 28. aprillil 1992 AS Paero. Kuid sellest kirjutab Eesti Majanduslugu pikemalt siis, kui vaatluse all on Lepiksoni enda äritegevus. Ja üks selgitus veel - Hans H. Luige artiklis mainitud Tiit Vasli juhatas firmat, mille Heldur Tõnisson ja Rein Luik asutasid oma sideprojektide elluviimiseks.

- Mis aga sai Õiemetsa juhitud EVETi osalusest firmas Avantek JV? Juba tsiteeritud Mart Kadastiku artikkel valab valgust ka sellele küsimusele:

"Avantek JV, kuhu EVET oli investeerinud 20 000 rubla, likvideeriti 1991. aasta hilissügisel. Väikeettevõttel oli saada 187 454 dollarit. Õiemets palus Frankenburgil see raha üle kanda EVETi pangaarvele Soomes, Espoo linnas Soome Ühispanga (Union Bank of Finland) Olari filiaalis. 13. augustil 1992 kandiski Frankenburg Est raha sellele arvele üle.

Tallinna Linnavalitsus ei ole Avanteki jagamisest saadud raha tänaseni näinud. Ega ka selle saatuse vastu huvi tundnud, ehkki EVET oli linnavalitsuse alla kuuluv väikeettevõtte. /.../ EVETi raha võimalik omastamine Õiemetsa poolt ei ole veel maailmaskandaal. Hoopis huvitavam on fakt, et eelnimetatud pangaarve taga on Venemaa mõjuvõimsamaid "perekondi". Nimelt kasutab seda arvet ka naftakontserni Lukoil üsast sündinud varifirma L.O. Scandinavian, mille kaudu Vene naftabojjaarid ajavadki oma taskutesse miljoneid dollareid Lääne finantsabi."

- Kadastiku väiteid mainitud arve omaniku kohta pole põhjust kahtluse alla seada, sest Tõnissoni meeskond oli üsna agar kõikvõimaliku tõestusmaterjali kogumisel. Õiemets ise oli sel ajal tegelikult ammuilma Avanteki tegemistest irdunud ning kandis juba 1991. aastast hoolt Tõnissoni rahaga finantseeritud teise Venemaa-suunalise projekti eest, mille tähtsõnaks oli nafta.

- Jüri Õiemetsa osavust venelastega peetud läbirääkimistel tunnistab oma artiklisarjas ka Kadastik:

"Õiemetsa osavust kontakti loojana oskas Frankenburg hinnata. Ta oli asendamatu venelastega suhtlemisel. Tõnissonid võivad vabalt rääkida inglise-, saksa-, prantsuse-, rootsi- ja hispaaniakeelsete partneritega, läbirääkimistel venelastega hoidis aga keeleotsa enda käes Õiemets."

- Sama on tunnistanud ka Robert Lepikson, kui ta 11. jaanuaril 1994 Frankenburgi esindanud advokaat Andres Hallmäele ütlushi jagas. Need tunnistused on ka kirjalikult fikseeritud ning iga leheküljel hiljem Lepiksoni allkirjaga viseeritud. See toimus paar kuud pärast Õiemetsa surma, kes oli hukkunud autoavariis 20. novembril 1993, kui ta sõitis Viimsi Talveaiast tagasi Tallinna. Avariid põhjuste suhtes pakuti toona ja on pakutud hiljemgi mitmeid spekulatsioone,

kuid Õiemetsa enda perekond peab seda lihtsalt traagiliseks õnnetuseks. Kuid pöördugem nüüd uuesti Lepiksoni juurde, kellest tuleb nüüd juba samuti rääkida kui kadunust (14. juunil 1952 sündinud Lepikson suri 1. juulil 2006).

“Nüüd kahjuks juba kadunud mees oli see, kes selle asja juba algusest peale tegi,” rääkis Lepikson 1994. aasta alguses Õiemetsa rollist Tõnissoni Venemaa-suunalises naftaäris. “Tõi kõik vajalikud mehed Siberist välja ja personaalselt tänu temale kogu see afäär üldse toimus. /.../ Heldur andis pidevalt Jürile sularaha ja Jüri midagi ostis. Kui palju ta raha andis ja mida ta kõike ostis, teab üksnes jumal taevas. Täpselt nii ongi. Teadis ainult Õiemets ise... /.../ See, mida vana Tõnisson kuulis, oli omaette lugu. Vana Tõnisson oli niivõrd võõras meie asjade suhtes. Nagu ta ise ütles, et meie oleme tema silmad ja kõrvad ning et tema saab otsustada ainult selle põhjal, mida meie talle ütleme.

Siis oli juttu sellest Sovoili aktsiaseltsist, mis hakkas Siberi projekti teenindama. /.../ Selle tegi ära Jüri ja Tõnisson arvas tükk aega, et see on tema firma. /.../ Ühel heal päeval helistas minule äärmiselt tõsise häälega Heldur Tõnisson ja palus, et ma uuriksin välja, kelle nimel on Sovoil registreeritud. Tegin seda. Seal olid siis kaks osanikku - Jüri Õiemets ja Juhan Toel. See oli kaunis šokeeriv teade Tõnissonile. /.../ Juhan Toel ei olnud seal Sovoilis mitte keegi, kui siis kannupoiss, nagu olen kuulnud öeldavat. /.../ Jüri genereeris ideid ja tõi kastaneid tulest välja. Vaatas oma ausa näoga otsa, naeratas usaldavalt ja pakkus kõikvõimalikke teeneid oma eesmärgi saavutamiseks.”

▪ Sovoili roll Siberi naftaprojektis seisnes sellesama projekti teenindamises. Toimunu mõistmiseks tuleks aga paralleelselt jälgida Venemaal asetleidnud sündmusi. Püüame seda teha ajalises järjestuses.

Suvi 1991: 1970. aastatel USAs uute naftapuuraudude hõlvajaid vajalike torude ja seadmetega varustanud ning hiljem ka Iraanis ja mujalgi samas suunas tegutsenud Heldur Tõnisson pööras oma pilgu Venemaale Siberi naftaavaruste poole, kus logisevad naftapuurtornid hädasti uuendamist vajasisid. Tõnissoni esindajana asus Venemaal kontakte otsima ja looma Jüri Õiemets, kes oli pälvunud vanahärra usalduse oma tubli tööga Avanteki ülesehitamisel. Toona veel NSV Liidu nafta- ja gaasitööstuse ministri esimese asetäitjana oli sel ajal ametis Vagit Alekperov (sündinud 1. septembril 1950). Kuni 1990. aastani oli ta peadirektoriks koondises Kogalõmneftegaz, mida nüüd juhatas tema hea tuttav Vitali Schmidt (5.03.1949–31.08.1997). Just nende oluliste meestega õnnestuski Õiemetsal kaubale saada.

3. september 1991: Heldur Tõnissoni Frankenburg Est ning Schmidt juhitav Kogalõmneftegaz sõlmisid Alekperovi heakskiidul lepingu, mis nägi ette ligi kolmesaja Lääne-Siberis asuva naftapuuraugu noorenduskuuri läbiviimise. USAst Siberisse saadetud kümnekond geoloogi ja inseneri olid vajaliku eeltöö selleks ajaks juba ära teinud. Kogu ettevõtmist rahastas Frankenburg Est. Lisaks tasule töö ja seadmete eest pidi Frankenburg sõlmitud lepingu kohaselt saama osa ka naftatootmise kasumist.

17. septembril 1991: - Õiemetsa soovitusel asutatakse Eestis AS Sovoil, seda põhjusel, et Venemaal oleks kergem asju toimetada ja kogu projekti rahastada. Seni isiklikult Õiemetsa või siis Frankenburg Esti Eesti esinduse kaudu liikunud rahavood hakkasid käima Sovoili kaudu (lühend Est Frankenburgi järel on lühend ingliskeelsest sõnast establishment, mis tähistab tõlkes asutust või ka aparati). Tõnisson teadis, et Sovoil kuulub Frankenburgile. Tegelikult olid Sovoili omanikena kirjas võrdselt 50-protsendilist osalust omavad Jüri

Õiemets ja tema partner Juhan Toel. Õiemets selgitanud Tõnissonile, et nii olevat kergem uut aktsiaseltsi asutada.

18. oktoobril 1991: Selle kuupäevaga on dateeritud kaks ASi Sovoil üldkooleku protokoll. Neist esimesega loovutasid Õiemets ja Toel kõik Sovoili aktsiad Tõnissoni Lichtensteini firmale Frankenburg Est. Teisega aga tunnistasid nad esimese protokollitühiseks järgmiste sõnadega: “Vastavalt ASi Sovoil põhikirjale, mille kohaselt juriidiline isik ei tohi omada üle 45% aktsiaid, lugeda esimese 18.10.1991 toimunud üldkoosoleku otsus aktsiate üleandmise kohta firmale Frankenburg Est põhikirjale mittevastavaks, seega õigustühiseks ja kehtetuks.” On tõsine kahtlus, et need protokollid üldse sel päeval sündisid. Näiteks esimesena mainitud protokollitühiseks allkirjastasid Õiemets ja Toel alles 1992. aasta aprillis-mais Tõnissoni pealekäimisel ning teda esindanud juristi juuresolekul. Teisest protokollist sai Tõnisson teda esindanud advokaatide väitel teada aga veelgi hiljem, suvel 1993.

November–detsember 1991: Kogu Siberi projekt oli edukalt käima lükatud.

Kogalõmneftegazi puurtornide remondi oli käsile võtnud USAst saabunud spetsialistid ning neile toeks saadetud abimeeskond Eestist. Paralleelselt leiavad aset struktuurimuudatused ka Kogalõmneftegazis endas. 25. novembril 1991 võttis Vene Föderatsiooni Valitsus kuulda töökollektiivide ettepanekuid ja andis välja määruse, mille kohaselt loodi seniste Langepasneftegazi, Uraineftegazi ja Kogalõmneftegazi ühendamisel eraldi struktuuriüksusena riiklik naftakontsern LangepasUraiKogalõmneft, mille lühendina võeti kasutusele esitähedest moodustatud inglispärane nimi Lukoil. (Muide, kontserni üheks struktuuriüksuseks oli ka Leedus Mažeikiais asuv naftatöötlemistehas, mis on varustanud teiste seas ka Eestit autokütusega.) Ette rutates mainigem, et kui Lukoil otsustati 1992. aasta lõpus muuta avatud aktsiaseltsiks, sai kontserni peadirektoriks Vagit Alekperov ning Vitali Schmidtist tema asetäitja välissuhete alal. Kuid juba oluliselt enne seda asusid nad tegutsema kui Lukoili tegelikud peremehed.

Jaanuar 1992: Frankenburg esitas Kogalõmneftegazile tehtud töö eest oma esimesed arved, kuid tellija viivitas nende tasumisega ligi kuu aega. Viivitamise põhjus võis peituda asjaolus, et just sel ajal asutati Eestis AS Ravecom, mille ainuaktsionäriks sai Briti Neitsisaartel registreeritud L.O. Scandinavian (tähed L.O. märgistavad siin mõistagi Lukoili). Ravecomi juhtideks said Õiemets ning Toel ning tipphetkel oli selle palgal enam kui 70 inimest. Ravecomi ja hiljem ka Singo palgatud inimesed olid paljuski otseselt või kaudselt seotud Tõnissoni alustatud Siberi projekti elluviimisega. (Muide, Ravecomi palgalehel oli ka praegune regionaalminister Siim Valmar Kiisler, kelle valitsuse kodulehel olevas CV-s haigutab aastate 1991–1994 kohta miskipärast must auk. Tema konkreetsest tegevusest Ravecomi huvides andmed kahjuks puuduvad.) Nii et olles endiselt Tõnissoni palgal, teenisid Õiemets ja Toel juba teist isandat.

Juuli 1992: Tallinnas asutati kaks aktsiaseltsi, mis antud kontekstis meile huvi pakuvad. Esiteks luuaks AS Singo, mille aktsionäride ringi kuuluvad seitse Lukoili juhti eesotsas Alekperovi ja Schmidtiga ning Õiemets ja Toel. Teise aktsiaseltsina asutati Lukoil Es, mille aktsiatest 99% kuulus Taanis registreeritud firmale Lukoil Scandinavia ning 1% Sovoilile ehk siis Õiemetsale ja Toelile.

Õiemetsast sai ka Eestis oma tanklaketti rajama hakanud Lukoil Es-i esimene juhatuse esimees, samas kui Singos võttis selle koha sisse Vagit Alekperov ise, kellest just sel ajal vormistati kiirkorras Eesti Vabariigi kodakondne ja passiomanik. (Kui 2002. aastal sai passi

kehtivusaeg täis, siis uut EV passi Alekperovile enam ei väljastatud, sest selgus, et kodakondsuse saamiseks esitatud dokumendid polnud piisavad.)

Alekperovi ja Õiemetsa tihe läbikäimine ning nüüd juba ka ärilised sidemed olid viinud selleni, et Heldur Tõnissoni ja tema raha enam ei vajatud. Poolt oli vahetanud ka USAst Siberisse saadetud töögrupi üks juhte David Charles Fishel.

November 1992 - Et Kogalõmneftegaz oli otsustanud Tõnissonile kuuluva Frankenburg Esti arvete tasumisega üha enam ja enam viivitada või need hoopis maksmata jätta, lõpetas Frankenburg oma tegevuse Lääne-Siberis.

Heldur Tõnisson mõistis alles nüüd lõplikult, et tema finantsidega opereerinud inimesed olid etendanud topeltmängu, ning asus seejärel koguma tõendusmaterjali kohtusse minekuks.

Kogu Tõnissoni algatatud Siberi projekti koordineeris nüüd Alekperovi kontrollitav L.O. Scandinavian, mille loomisel mängisid otsustavat rolli Eestis asutatud Singose aktsionärid. Just sinna on peidetud 2009. aasta Venemaa rikaste edetabeli tipukohtadel oleva Vagit Alekperovi jõukuse lätted.

Juuli 1993: Heldur Tõnissonini jõudis Õiemetsa ja Toeli saadetud faks, milles kinnitati, et Sovoil kuulus jätkuvalt neile.

August 1993: Kui Frankenburgi esindajad tulid oma naftapumpadele järele, siis nad lihtsalt tõsteti kohalikest hotellist välja ja sunniti Kogalõmist lahkuma, nagu Mart Kadastik 1994. aasta Postimehes kirjutas. Märtsis 1993 oli Kogalõmneftegaz maksnud Frankenburgile 2,6 miljonit dollarit ja sellega peeti asi lõppenud. Tõsi, vahetult pärast Frankenburgi esindajate väljaviskamist maksti augustis 1993 veel 1,1 miljonit dollarit.

Frankenburgi toodud seadmed olid selleks ajaks Kogalõmist osaliselt juba järgmisele objektile, Langepasi viidud (nii Kogalõm kui ka Langepas ja Urai on kõik Lääne-Siberis asuvate naftaleiukohtade keskused).

20. november 1993: Jüri Õiemets ja Lukoili üks asepresidentidest, Alekperovi asetäitja Ralif Safin lõpetasid eelmisel õhtul alustatud koosviibimist Viimse Talveaias, mille omanikeringi kuulus ka Õiemets ise (algse osaluse soetas Sovoil juba 1991. aastal). Mehed istusid Frankenburgi rahaga ostetud Audisse ja võtsid suuna Tallinna poole. Kell neli varahommikul satuti avariiisse, mille tagajärjel Õiemets suri ja Safin jalaluumurruga Mustamäe haiglasse sattus, kust ta mõned tunnid hiljem erilennukiga Moskvasse viidi.

24 novembril 1993 saabusid Tallinna Vagit Alekperov ja Vitali Schmidt, et osaleda järgmisel päeval toimunud Õiemetsa matustel ja ühtaegu läbi rääkida pärijatega. Kuulus ju Õiemetsale toona üheksandik Alekperovi kavandatud suurprojektist, mis nägi ette kogu Lukoili hõlvamise.

Augustist 1993 kuni juunini 1998: Eesti eri astme kohtutes oli arutusel Frankenburg Esti hagiavaldus, milles nõuti tema omandiõiguse tunnistamist Sovoili aktsiatele. Hagi oli suunatud Jüri Õiemetsa ja Juhan Toeli vastu. Kui oktoobris 1995 anti välja Jüri Õiemetsa pärimistunnistus, suunatakse hagi Jüri isa, lese ja kolme lapse vastu. Raske öelda, mis ajendas vanahärra Heldur Tõnissoni võitlema Õiemetsa pärijatega. Ilmselt oli see seotud ühe teise, USAs käiva protsessiga, kus olid märksa suuremad summad mängus.

17. oktoobril 1997 otsustas Tallinna Linnakohus, et 18. oktoobril 1991 vormistatud Sovoili teine protokoll on kehtetu ja lõpetas menetluse põhjusel, et Õiemets ja Toel olid kevadel 1992 Sovoili aktsiad Frankenburgile loovutanud. 6. veebruaril 1998 tegi Tallinna Ringkonnakohus otsuse, mis tühistas linnakohtu otsuse protokoll nr 2 tühistamiseks tunnistamise kohta. 18. juunil

1998 langetas otsuse Riigikohus, kes jättis ringkonnakohtu otsuse jõusse. Viis aastat kestnud kohtupidamine oli lõppenud eimillegagi. Seda enam, et Sovoil osutus selleks ajaks varatuks ettevõtteks (varad realiseeriti suuresti 1994. aastal).

1993. aasta lõpp: paralleelselt Tallinna Linnakohtule esitatud hagiavaldusega esitas Frankenburg hagiavalduse ka USA Texase lõunapiirkonna Houstoni kohtusse. Algselt oli see suunatud Siberis poolt vahetanud David Charles Fisheli ja talle kuuluva firma Wellmax Inc vastu. Hiljem, hagi täiendamise käigus kaasati aga protsessi Lukoil, L.O. Scandinavian, Singo ning nende võtmetegelased Vagit Alekperov, Vitali Schmidt, Jüri Õiemets ja Ralif Safin, kelle vastu esitatud kahjunõude kogusumma ulatus 110 miljoni dollarini ning see sisaldas ka 1991. aasta lepingus fikseeritud kasumiosa, mis Frankenburgil saamata jäi. Ehkki alguses vaidlesid Lukoili juhid hagile vastu ning eitasid enda süüid, hakkas see protsess oluliselt kahjustama Lukoili rahvusvahelist mainet ning läbikäimist seniste ja ka tulevaste partneritega. Kohtuotsuseni asi ei jõudnudki, küll aga kohtuliku kokkuleppeni, mille põhjal maksis Lukoil Frankenburgile kümneid miljoneid dollareid. Täpne summa on siiani vaid asjaosaliste teada. Frankenburgi advokaat kinnitas vaid Vene ajakirjandusele, et “summa oli suur”.

Tõnissoni Venemaa äri ärgitas ka Rein Luike

Eespool oli korra põgusalt jutt Heldur Tõnissoni äripartnerist Rein Luigest (1936–2011), kelle tegemistel kavatakse Eesti Majanduslugu edaspidi ka pikemalt peatuda. Siinkohal tsiteerime vaid lühidalt tema 2007. aastal ilmunud mälestusteraamatut “Insener Luige paraboloid” (Tallinn, kirjastus Koolibri), kus ta räägib endagi Vene-suunalisest ärist: “Meie esimene sidealane projekt, mis Nõukogu Liidus tõrgeteta realiseerus, sai õieti alguses sellest, et Heldur Tõnisson hakkas pärast metalliäri tegelemist investeerima Venemaa naftaseadmete eksploateerimisse. Ta tegi vastava ministeeriumiga lepingu, et ajakohastada puurimistöid Siberi Kogalõmi maardlas ja tõsta tootlikkust.

Nii või teisiti, kuid algne idee siiski teostus ja meie firma üleandeks jäi sisse seada satelliitühendus tolle Kogalõmi ja Tallinna vahele, kust saaks seda kõige hõlpsamini rahvusvahelise telefonivõrguga siduda. Panime ühe saatevastuvõtjaama Kogalõmi ja seadsime paraboloidi Küberneetika Instituudi katusele Tallinna kesklinnas. Signaal käis edasi ja tagasi läbi Vene satelliidi ning jõudis Eesti kaudu välismaale. Sellest sai üldse esimene Nõukogude Liitu tarnitud satelliitsidesüsteem.”